

ตอนที่ 3 ระบบการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ

บทที่ 6 ระบบการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นหนังสือ

บทที่ 7 ระบบการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ใช่หนังสือ

บทที่ 6

ระบบการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นหนังสือ

เค้าโครงเรื่อง

1. ความหมายและประโยชน์ของการจัดหมู่หนังสือ
2. ระบบการจัดหมู่หนังสือ
 - 2.1 ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวอี้
 - 2.2 ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบรัฐสภาอเมริกัน
 - 2.3 ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบอื่น ๆ
3. เลขเรียกหนังสือ
4. การเรียงหนังสือบนชั้น

สาระสำคัญ

ห้องสมุดจัดเก็บหนังสือโดยการจัดหมู่หนังสือการจัดหมู่หนังสือมีอยู่หลายระบบ ระบบที่รู้จักแพร่หลาย ได้แก่ ระบบทศนิยมดิวอี้ และระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน หนังสือที่จัดหมู่เรียบร้อยแล้ว ห้องสมุดนำไปเรียงชั้นตามเลขเรียกหนังสือ ซึ่งประกอบด้วย เลขหมู่หนังสือ เลขผู้แต่ง และอักษรชื่อเรื่องเป็นสำคัญ

จุดประสงค์การเรียนรู้

- เมื่อเรียนบทที่ 6 จบแล้วนักศึกษามาสามารถ
1. อธิบายความหมายและประโยชน์ของการจัดหมู่หนังสือได้
 2. อธิบายการแบ่งหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ได้
 3. อธิบายการแบ่งหมวดหมู่หนังสือระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันได้
 4. บอกความหมายและความสำคัญของเลขเรียกหนังสือได้
 5. ใช้เลขเรียกหนังสือหาด้านหนึ่งของหนังสือที่ต้องการได้

คงได้ทราบแล้วว่าห้องสมุดประกอบด้วยวัสดุสารนิเทศมากมายหลายรูปลักษณะ ห้องสมุดจึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีจัดเก็บที่เป็นระบบเพื่อสะดวกในการหยิบค้น การจัดเก็บวัสดุสารนิเทศที่กล่าวถึงในบทนี้เป็นการจัดเก็บหนังสือซึ่งเป็นวัสดุสารนิเทศส่วนใหญ่ของห้องสมุดโดยเฉพาะ การจัดเก็บวัสดุสารนิเทศชนิดอื่น ๆ จะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

การจัดเก็บหนังสือมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถึงแม้ว่าหนังสือทุกเล่มในห้องสมุดได้ผ่านการพิจารณาเลือกสรรมาเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม แต่จำนวนที่มากมายและความหลากหลายของหนังสือในห้องสมุดนั้น หากขาดการจัดเก็บที่เป็นระบบย่อมทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถนำหนังสือไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ตามที่ควร ห้องสมุดจึงต้องหาวิธีการจัดเก็บที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวกรวดเร็วและเป็นระบบ ในการเลือกหาหนังสือตามต้องการห้องสมุดเรียกวิธีการจัดหนังสืออย่างเป็นทางการว่า การจัดหมู่หนังสือ

1. ความหมายและประโยชน์ของการจัดหมู่หนังสือ

การจัดหมู่หนังสือหมายถึงการจัดหนังสือให้เป็นระบบโดยพิจารณาเนื้อหาสาระของหนังสือเป็นสำคัญ มีการกำหนดสัญลักษณ์แสดงเนื้อหาของหนังสือแต่ละประเภท สัญลักษณ์ที่กำหนดขึ้นนี้เป็นเครื่องหมายระบุตำแหน่งของหนังสือทุกเล่มในห้องสมุด หนังสือที่มีเนื้อหาเดียวกันและ/หรือประพันธ์วิธีเดียวกันจะมีสัญลักษณ์เหมือนกันวางอยู่ในที่เดียวกัน ส่วนหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันจะมีสัญลักษณ์ใกล้เคียงกัน วางอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ไกลกัน

การจัดหมู่หนังสือมีประโยชน์คือ

1.1 ทำให้หนังสือทุกเล่มในห้องสมุดมีสัญลักษณ์ และมีตำแหน่งการจัดวางที่แน่นอนช่วยให้ผู้ใช้สามารถค้นหาหนังสือได้โดยง่าย

1.2 ทำให้หนังสือที่มีเนื้อหาเดียวกัน และ/หรือประพันธ์วิธีเดียวกัน รวมอยู่ในที่เดียวกัน ผู้ใช้ห้องสมุดจึงสามารถค้นหาหนังสือที่ต้องการได้โดยง่าย ทั้งยังช่วยให้ผู้ใช้ได้รู้จักหนังสือเล่มอื่น ๆ ในแขนงเดียวกันในห้องสมุดนั้น ๆ มีอยู่ด้วย

1.3 ทำให้หนังสือที่มีเนื้อเรื่องสัมพันธ์กันอยู่ไม่ไกลกัน ช่วยให้ผู้ใช้สามารถศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกันได้โดยสะดวก

1.4 ช่วยให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจัดเก็บหนังสือคืนที่ได้ง่ายขึ้น และรวดเร็วขึ้นทำให้ห้องสมุดสามารถบริการผู้ใช้ได้รวดเร็วขึ้น และกว้างขวางขึ้น

1.5 ช่วยให้ทราบว่าห้องสมุดมีหนังสือในแต่ละสาขาวิชา แต่ละเรื่องมากน้อยเท่าใด

2. ระบบการจัดหมู่หนังสือ

ระบบการจัดหมู่หนังสือที่มีผู้คิดค้นขึ้นใช้ มีหลายระบบ ที่รู้จักและเป็นที่นิยมใช้แพร่หลาย

ได้แก่ ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวอี้ และระบบการจัดหมู่หนังสือแบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน ระบบการจัดหมู่หนังสือทั้ง 2 ระบบมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification) เป็นระบบที่นิยมใช้แพร่หลายในห้องสมุดขนาดเล็ก หรือขนาดกลางเป็นห้องสมุดที่มีหนังสือทั่ว ๆ ไปหลายประเภท หลายสาขาวิชา เช่น ห้องสมุดโรงเรียน หรือห้องสมุดประชาชน เรียกย่อ ๆ ว่า ระบบดิวอี้หรือระบบ DDC หรือระบบ DC

ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวอี้ได้ชื่อตามนายเมลวิลล์ ดิวอี้ (Melvil Dewey 2394-2474) บรรณารักษ์ชาวอเมริกันผู้คิดระบบนี้ขึ้นใช้ในระหว่างที่ทำงานเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดของวิทยาลัยแอมเฮิร์สต์ (Amherst College) แผนการจัดหมู่หนังสือระบบทศนิยมของดิวอี้ พิมพ์ออกเผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2419 และต่อจากนั้นได้มีการปรับปรุงแก้ไขอีกเรื่อยมา แม้เมื่อดิวอี้สิ้นชีวิตลงแล้วก็คงมีคณะกรรมการจัดทำหนังสือ ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขและความคุมการจัดทำสืบต่อนับถึงปัจจุบัน หนังสือดังกล่าวได้รับการจัดพิมพ์เป็นครั้งที่ 20 (20th edition)

ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวอี้ แบ่งสรรพวิทยาการในโลกออกเป็น 10 หมวดใหญ่ มีสัญลักษณ์เป็นเลขอารบิกสามตัว คือ 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900 และ 000 โดยดิวอี้กำหนดให้เลขหลักร้อยทั้งสิบนี้เป็นสัญลักษณ์แสดงเนื้อหาของหนังสือ 10 หมวด คือ

- หมวด 100 ปรัชญา
- หมวด 200 ศาสนา
- หมวด 300 สังคมศาสตร์
- หมวด 400 ภาษาศาสตร์
- หมวด 500 วิทยาศาสตร์
- หมวด 600 วิทยาศาสตร์ประยุกต์
- หมวด 700 ศิลปะ และการบันเทิง
- หมวด 800 วรรณคดี
- หมวด 900 ประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว
- หมวด 000 หนังสือที่ไม่อาจจัดเข้าในหมวดใดหมวดหนึ่งทีกล่าวมาแล้ว

เมื่อแบ่งวิชาความรู้ออกเป็น 10 หมวดใหญ่แล้วในแต่ละหมวดใหญ่ก็แบ่งเป็นหมวดย่อยอีก 10 หมวด เรียกว่า การแบ่งครั้งที่สอง สัญลักษณ์ของการแบ่งครั้งที่สองนี้ก็คือ ตัวเลขหลักสิบนั่นเอง เช่น ในหมวด 300 สังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็น 10 หมวดย่อยดังนี้

- 300 หนังสือทั่ว ๆ ไปทางสังคมศาสตร์
- 310 สถิติ

- 320 รัฐศาสตร์
- 330 เศรษฐศาสตร์
- 340 กฎหมาย
- 350 รัฐประศาสนศาสตร์
- 360 สังคมสงเคราะห์และบริการสังคม
- 370 การศึกษา
- 380 การพาณิชย์
- 390 ขนบธรรมเนียมประเพณี และคติชาวบ้าน

- หรือในหมวด 600 วิทยาศาสตร์ประยุกต์ แบ่งเป็น 10 หมวดย่อย ดังนี้
- 600 วิทยาศาสตร์ประยุกต์
 - 610 แพทยศาสตร์
 - 620 วิศวกรรมศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
 - 630 เกษตรศาสตร์
 - 640 ทหกรรมศาสตร์
 - 650 บริการธุรกิจ
 - 660 อุตสาหกรรมเคมีและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
 - 670 โรงงานอุตสาหกรรม
 - 680 โรงงานอื่น ๆ
 - 690 การก่อสร้าง

ในแต่ละหมวดย่อยก็สามารถแบ่งต่อไปได้อีก 10 หมวด เรียกว่า การแบ่งครั้งที่สามในการแบ่งครั้งนี้ใช้ตัวเลขหลักหน่วยเป็นสัญลักษณ์เช่น ในหมวด 300 สังคมศาสตร์จัดการศึกษาไว้ในหมวด 370 สามารถจำแนกต่อไปได้ดังนี้

- 370 การศึกษา
- 371 โรงเรียน
- 372 ประถมศึกษา
- 373 มัธยมศึกษา
- 374 การศึกษาผู้ใหญ่
- 375 หลักสูตรวิชาที่เรียน
- 376 การศึกษาของสตรี
- 377 โรงเรียนและศาสนา

378 การศึกษาขั้นสูง

379 การศึกษาและรัฐ

ต่อจากการแบ่งครั้งที่สามแล้วหากยังต้องการระบุเนื้อหาเรื่องราวของหนังสือให้ชี้เฉพาะยิ่งขึ้น ระบบทศนิยมดิวอี้ทำได้โดยใช้วิธีเขียนเป็นจุดทศนิยม ตั้งแต่ 1 ตำแหน่งขึ้นไป จนถึงหลาย ๆ ตำแหน่งตามความเหมาะสม เช่น

371 โรงเรียน อาจจำแนกรายละเอียดต่อไปได้อีก คือ

371.1 การสอนและบุคลากร ในโรงเรียน

371.11 ลักษณะและคุณสมบัติของครู

371.12 คุณสมบัติทางวิชาชีพครู

371.2 การบริหารการศึกษา

371.21 การรับนักเรียน

371.216 กระบวนการรับสมัคร

2.2 ระบบการจัดหมู่หนังสือระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress Classification) มีวิวัฒนาการมาจากการจัดเก็บหนังสือของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันซึ่งมีประวัติย้อนหลังไปถึงประมาณปี ค.ศ. 1800 ปัจจุบันห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันมีหนังสือนับล้านๆ เล่ม และยังคงปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ตลอดเวลา ระบบการจัดหมู่หนังสือจึงได้ชื่อตามห้องสมุดแห่งนั้น

การจัดหมู่หนังสือระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันเป็นที่นิยมใช้แพร่หลายในห้องสมุดขนาดใหญ่ที่มีหนังสือเฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือ ที่มีหนังสือทั่วไปทุกประเภทเป็นจำนวนมาก

ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันเรียกย่อ ๆ ว่า ระบบรัฐสภา หรือ ระบบ LC สัญลักษณ์ของการจัดหมู่หนังสือระบบนี้เป็นแบบผสม คือมีทั้งตัวอักษรโรมัน และ ตัวเลขอารบิกผสมกัน

ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็น 20 หมวดใหญ่ โดยใช้อักษร A - Z (ยกเว้น I, O, W, X และ Y) เป็นสัญลักษณ์แสดงเนื้อหา ดังนี้

หมวด A หนังสือที่เป็นความรู้ทั่วไป ได้แก่ หนังสืออ้างอิงทั่วไป หนังสือพิมพ์วารสาร สิ่งพิมพ์ของสมาคม และสถาบันทางวิชาการต่างๆ และตารางเลข

หมวด B หนังสือทางด้านปรัชญา วรรณคดี อภิปรัชญา จิตวิทยา

	สุนทรียศาสตร์ จริยศาสตร์ ศาสนา
หมวด C	หนังสือเกี่ยวกับประวัติอารยธรรม โบราณคดี จดหมายเหตุ พงศาวดาร
หมวด D	หนังสือประเภทประวัติศาสตร์ทั่วไป ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรป ออฟริกา เอเชีย และ หมู่เกาะ ต่างๆ
หมวด E-F	หนังสือที่เป็นประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวดินแดนในทวีป อเมริกา
หมวด G	หนังสือภูมิศาสตร์ทั่วไป มานุษยวิทยา กีฬาและการบันเทิง
หมวด H	หนังสือทางสังคมศาสตร์ มี เศรษฐศาสตร์ สถิติ และ สังคมวิทยา
หมวด J	หนังสือทางด้านการเมือง การปกครอง รัฐศาสตร์
หมวด K	หนังสือกฎหมาย
หมวด L	หนังสือที่เกี่ยวกับการศึกษา
หมวด M	หนังสือที่เกี่ยวกับการดนตรี
หมวด N	หนังสือด้านศิลปกรรม
หมวด P	หนังสือภาษา และวรรณคดี
หมวด Q	หนังสือวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณิตศาสตร์
หมวด R	หนังสือแพทยศาสตร์
หมวด S	หนังสือเกษตรศาสตร์ การเลี้ยงสัตว์ การประมง อุตสาหกรรม ที่ เกี่ยวเนื่องด้วยพืชและสัตว์ ตลอดจนกีฬาล่าสัตว์
หมวด T	หนังสือวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่ หนังสือในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับ วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมอุตสาหกรรม วิศวกรรม เคมี
หมวด U	หนังสือยุทธศาสตร์
หมวด V	หนังสือนาวิกศาสตร์
หมวด Z	หนังสือบรรณานุกรม และบรรณารักษศาสตร์

ในแต่ละหมวดใหญ่นี้ แบ่งออกเป็นหมวดย่อยจำนวนมากน้อยต่าง ๆ กัน สัญลักษณ์ที่ใช้ ในการแบ่งครั้งที่สองนี้ใช้วิธีเพิ่มอักษรตัวที่สอง ต่อจากอักษรตัวแรกที่แสดงหมวดใหญ่

ตัวอย่างเช่นหมวด Q วิทยาศาสตร์ จำนวนครั้งที่สองเป็นดังนี้

QA คณิตศาสตร์

QB	ดาราศาสตร์
QC	ฟิสิกส์
QD	เคมี
QE	ธรณีวิทยา
QH	ชีววิทยา
QK	พฤกษศาสตร์
QL	สัตววิทยา
QM	กายวิภาคศาสตร์มนุษย์
QP	สรีรศาสตร์
QR	พฤกษชีววิทยา

ทั้งนี้ก็มีข้อยกเว้นสำหรับหมวด E-F และ หมวด Z ซึ่งทั้งสองหมวดนี้ไม่มีการใช้อักษรตัวที่สองในการแบ่งหมวดหมู่

ต่อจากหมวดย่อยซึ่งเป็นการแบ่งครั้งที่สองแล้ว ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันจัดจำแนกเรื่อง (subject) ของหนังสือด้วยการใช้เลขอารบิกตั้งแต่ 1-9999 กับทศนิยมอีกไม่จำกัดตำแหน่งเป็นสัญลักษณ์ ด้วยเหตุนี้เลขหมู่หนังสือระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันจึงมีความสั้นยาวแตกต่างกันได้มาก กล่าวคือมีตั้งแต่อักษรตัวเดียวประกอบเลขหลักเดียว ไปจนกระทั่งอักษรสองตัวประกอบเลข 4 หลัก ซึ่งเลขจำนวนเต็มเหล่านี้ยังอาจมีเลขทศนิยมตามหลังไม่จำกัดตำแหน่ง ข้างหลังจุดทศนิยมยังอาจมีอักษรประกอบเลขด้วยดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

HA	สถิติ
HA 19	ประวัติศาสตร์
HA 35.15	ปัญหาการเรียนการสอนวิชาสถิติ
HA 1107	ข้อมูลสถิติทั่วไปเกี่ยวกับยุโรป
HA 4011.5	ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับประเทศคาซัค

2.3 ระบบอื่นๆ จากระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวอี้ และ ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันที่กล่าวมาแล้ว ยังมีระบบการจัดหมู่หนังสือแบบอื่น ๆ อีกหลายระบบ ที่รู้จักและมีใช้ในประเทศไทยได้แก่

2.3.1 ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบห้องสมุดแพทย์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Library Medicine) เป็นระบบการจัดหมู่หนังสือที่ใช้กับห้องสมุดทางการแพทย์ เรียกย่อๆว่า NLM ใช้อักษรโรมัน และเลขอารบิกเป็นสัญลักษณ์เช่นเดียวกับการจัดหมู่หนังสือแบบห้อง

สมุดรฐสภาอเมริกันแต่ต่างกันในการจำแนก ห้องสมุดในประเทศไทยที่จัดหมู่หนังสือด้วยระบบนี้คือ หอสมุดศิริราช และห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2.3.2 ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมสากล(Universal Decimal Classification) เป็นระบบการจัดหมู่หนังสือที่นิยมใช้ในทวีปยุโรปเรียกย่อ ๆ ว่าระบบ UDC ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมสากลนี้ใกล้เคียงกับระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวอี้ คือ แบ่งวิชาการออกเป็น 10 หมวดใหญ่ และใช้เลขอารบิกเป็นสัญลักษณ์ แต่ต่างกันตรงที่ระบบทศนิยมสากลอาจใช้เลขอารบิกเพียงหลักเดียวและมีการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ประกอบเป็นสัญลักษณ์แสดงเนื้อหา ห้องสมุดในประเทศไทยที่จัดหมู่หนังสือด้วยระบบนี้ได้แก่ ห้องสมุดสำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ ห้องสมุดและศูนย์เอกสารบริษัทปูนซิเมนต์ไทย และ ห้องสมุดสำนักงานกรมการเศรษฐกิจสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก ของสหประชาชาติ หรือที่รู้จักโดยทั่วไปในนามเอสแคป (ESCAP)

นอกจากสองระบบที่กล่าวมานี้ มีระบบการจัดหมู่หนังสือแบบอื่น ๆ อีกได้แก่ ระบบโคลอน (Colon Classification) ระบบกลิดเดน (Glidden Classification) ระบบบรรณานุกรม (Bibliographic Classification) เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

ให้นักศึกษาเข้าใช้ห้องสมุดหรือเยี่ยมชมห้องสมุดใดก็ได้ อาจเป็นห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นอกเหนือจากสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรวมทั้งแห่งที่นักศึกษาน่าจะได้เข้าใช้อยู่เป็นประจำแล้ว พิจารณาระบบการจัดหมู่หนังสือที่ห้องสมุดนั้นใช้ว่าเป็นระบบอะไร มีการแบ่งหมวดหมู่ และใช้สัญลักษณ์อย่างไร

ในการเตรียมหนังสือเพื่อนำออกบริการผู้ใช้นั้น ห้องสมุดมีกระบวนการหลายขั้นตอน กว่าจะนำหนังสือมาเรียงชั้นชั้นให้ผู้เลือกใช้หยิบค้นได้ตามต้องการ กระบวนการที่ยุ่งยากและใช้เวลานานอย่างหนึ่งก็คือการกำหนดเลขหมู่หนังสือ ดังนั้นเพื่อความสะดวกรวดเร็วห้องสมุดหลายแห่งจึงมักไม่กำหนดเลขหมู่ให้กับหนังสือบางประเภท เช่น หนังสือนวนิยาย รวมเรื่องสั้น และหนังสือสำหรับเด็ก เพราะพิจารณาว่าหนังสือเหล่านี้ผู้ใช้จะอ่านเพื่อความเพลิดเพลินมากกว่าเพื่อประโยชน์เชิงวิชาการ จุดประสงค์ของการอ่านหรือคุณค่าของหนังสือเหล่านี้อยู่ที่การวางโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง การใช้สำนวนภาษา และการผูกปมเงื่อนให้ต้องติดตาม มิใช่เนื้อหาสาระของหนังสือ ห้องสมุดจึงมักให้สัญลักษณ์ง่ายๆ โดยใช้อักษรย่อบอกประเภทของหนังสือนั้น ๆ แทนการกำหนดเลขหมู่หนังสือแต่ละเล่ม สัญลักษณ์ที่ใช้แทนเลขหมู่หนังสืออย่างแพร่หลายได้แก่

หนังสือนวนิยาย	ภาษาไทยใช้สัญลักษณ์ ภาษาอังกฤษ	น หรือ นว FIC
หนังสือรวมเรื่องสั้น	ภาษาไทยใช้ ภาษาอังกฤษใช้	รส SC
หนังสือสำหรับเด็ก	ภาษาไทยใช้ ภาษาอังกฤษใช้	ย JUV หรือ J เป็นต้น

การให้สัญลักษณ์ง่าย ๆ แทนการกำหนดเลขหมู่หนังสือนี้ห้องสมุดแต่ละแห่งอาจกำหนดประเภทและสัญลักษณ์ขึ้นใช้นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เช่น ห้องสมุดโรงเรียนบางแห่งจะให้สัญลักษณ์หนังสือประเภทชีวประวัติ เป็นอักษร ช หรือ B สำหรับหนังสือภาษาอังกฤษ หนังสือแบบเรียน ก็ให้สัญลักษณ์ บ หรือ BR แทนการกำหนดเลขหมู่หนังสือเป็นรายวิชาที่มีหนังสือที่มีสัญลักษณ์พิเศษเหล่านี้เรียงอยู่บนชั้นแยกจากหนังสือทั่วไป

3. เลขเรียกหนังสือ

เมื่อห้องสมุดจำแนกประเภทของหนังสือและกำหนดเลขหมู่ให้กับหนังสือแต่ละเล่มตามระบบการจัดหมู่หนังสือที่ห้องสมุดเลือกใช้แล้ว หนังสือที่ห้องสมุดมีอยู่ก็จะรวมกลุ่มกันตามเนื้อหาของหนังสือเหล่านั้น เป็นที่แน่นอนว่าในแต่ละหมวดหมู่ ประกอบด้วยหนังสือเป็นจำนวนมาก การจัดเรียงหนังสือในแต่ละหมวดหมู่จึงต้องมีหลักในการพิจารณาจัดลำดับก่อนหลังที่แน่นอน โดยพิจารณาจากเลขเรียกหนังสือ

3.1 ความหมายของเลขเรียกหนังสือเลขเรียกหนังสือ คือ สัญลักษณ์ที่ห้องสมุดกำหนดให้กับหนังสือทุกเล่มในห้องสมุดประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๆ 3 ส่วนคือ เลขหมู่หนังสือ (class number) เลขผู้แต่ง (author number) และ อักษรชื่อเรื่อง (workmark)

3.1.1 เลขหมู่หนังสือ เป็นสัญลักษณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงเนื้อหาของหนังสือและ/หรือประพันธ์วิธีของหนังสือนั้น ๆ การกำหนดสัญลักษณ์เพื่อแสดงเนื้อหา และ/หรือประพันธ์วิธีของหนังสือนั้นอาจแตกต่างกันตามระบบการจัดหมู่หนังสือ ดังได้กล่าวมาแล้ว

3.1.2 เลขผู้แต่ง เป็นสัญลักษณ์ที่ประกอบด้วยตัวอักษรและตัวเลข ตัวอักษรได้มาจากอักษรตัวแรกของชื่อที่ใช้ลงรายการหลักในบัตรรายการ ส่วนตัวเลขนั้น บรรณารักษ์เป็นผู้กำหนดขึ้นเพื่อบ่งบอกถึงลำดับสระ พยัญชนะ และตัวสะกดของชื่อนั้น ๆ

ในห้องสมุดขนาดเล็กที่มีหนังสือไม่มากนักส่วนที่เป็นเลขผู้แต่ง อาจมีเพียงอักษรแรกของชื่อที่ใช้ลงรายการผู้แต่งหรือรายการหลัก

สำหรับห้องสมุดขนาดใหญ่ที่มีหนังสือเป็นจำนวนมาก โอกาสที่หนังสือในหมวดเดียวกัน

เขียนโดยผู้แต่งชื่อเดียวกัน หรือขึ้นต้นด้วยอักษรเดียวกันย่อมมีได้มาก เพื่อป้องกันการสับสนและเพื่อสะดวกแก่ผู้ใช้ในการที่จะหยิบหาหนังสือเล่มที่ต้องการ ห้องสมุดจึงต้องกำหนดเลขประจำผู้แต่งเพิ่มขึ้น เพื่อแสดงถึงความแตกต่างระหว่างชื่อผู้แต่งที่ขึ้นต้นด้วยอักษรเดียวกันเช่น

ผู้แต่งชื่อกาญจนา	มีเลขผู้แต่งเป็น	ก213
ผู้แต่งชื่อกำธร	มีเลขผู้แต่งเป็น	ก214 เป็นต้น

การกำหนดเลขผู้แต่งนี้ บรรณารักษ์จะกำหนดขึ้นโดยใช้ตารางกำหนดเลขผู้แต่งเป็นบรรทัดฐานมิใช่จะกำหนดได้เองตามใจชอบ

3.1.3 อักษรชื่อเรื่อง เป็นสัญลักษณ์ได้มาจากพยัญชนะตัวแรกของชื่อหนังสือ ในห้องสมุดขนาดใหญ่ที่มีหนังสือเป็นจำนวนมาก โอกาสที่หนังสือจะมีเลขหมู่ซ้ำกัน เลขผู้แต่งซ้ำกัน ย่อมมีได้มากห้องสมุดจึงช่วยให้ผู้ใช้เห็นความแตกต่างของหนังสือแต่ละเล่มโดยใส่อักษรตัวแรกของชื่อเรื่องไว้ในเลขเรียกหนังสือด้วย อักษรชื่อเรื่องนี้จะอยู่ถัดจากเลขผู้แต่ง เช่น

หนังสือพระมาลัยคำหลวง พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ มีเลขเรียกหนังสือ ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

895.911 ธ 17 พ

895.911 เลขหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ สัญลักษณ์แสดงให้ทราบว่าเป็นวรรณคดีไทยประพันธ์เป็นบทร้อยกรอง

ธ 17 เลขผู้แต่ง "ธรรมาธิเบศร์"
พ อักษรชื่อเรื่องที่ได้มาจากชื่อหนังสือ "พระมาลัยคำหลวง"

สำหรับหนังสือภาพเห็นเรือ ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์เช่นกัน เลขเรียกหนังสือจะต่างไปดังนี้

895.911 ธ 17 ก

895.911 เลขหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้สัญลักษณ์แสดงให้ทราบว่าเป็นวรรณคดีไทย ประพันธ์เป็นบทร้อยกรอง

ธ 17 เลขผู้แต่ง "ธรรมาธิเบศร์"
ก อักษรชื่อเรื่องที่ได้มาจากชื่อหนังสือ "ภาพเห็นเรือ"

หนังสือ A Dictionary of Music โดย John Beard มีเลขเรียกหนังสือ 780.3 B368d ส่วนหนังสือ A Concise Dictionary of Music โดยผู้แต่งคนเดียวกันจะได้เลขเรียกหนังสือ 780.3 B368c ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

780.3 B368d	780.3 B368c
----------------	----------------

780.3 เลขหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ แสดงเนื้อหาของหนังสือว่าเป็น
พจนานุกรมทางดนตรี

B 368 เลขผู้แต่ง ได้มาจากอักษรตัวต้นของชื่อสกุลผู้แต่ง Beard

d อักษรชื่อเรื่อง* Dictionary ...

c อักษรชื่อเรื่อง* Concise ...

ข้อสังเกต คำนำหน้านาม a, an, the ที่อยู่ตอนต้นของชื่อเรื่องไม่นำมาใช้

3.2 ประโยชน์ของเลขเรียกหนังสือ ห้องสมุดจะเขียนเลขเรียกหนังสือของหนังสือแต่ละเล่มไว้ที่สันหนังสือตอนล่าง เพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดสังเกตได้โดยง่าย และสามารถเลือกหาหนังสือเล่มที่ต้องการจากชั้นหนังสือได้โดยรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ผู้ใช้ห้องสมุดควรเข้าใจการเรียงหนังสือบนชั้นในห้องสมุดด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้ 2

1. สืบหาหนังสือที่เรียงอยู่บนชั้นในห้องสมุดพิจารณาเนื้อหาและเลขหมู่หนังสือแต่ละเล่ม เปรียบเทียบเนื้อหาของหนังสือและเลขหมู่หนังสือที่อยู่ต่อเนื่องกัน
2. พิจารณาเลขเรียกหนังสือ คือ เลขหมู่หนังสือ เลขผู้แต่ง และอักษรชื่อเรื่องของหนังสือแต่ละเล่ม

4. การเรียงหนังสือบนชั้น

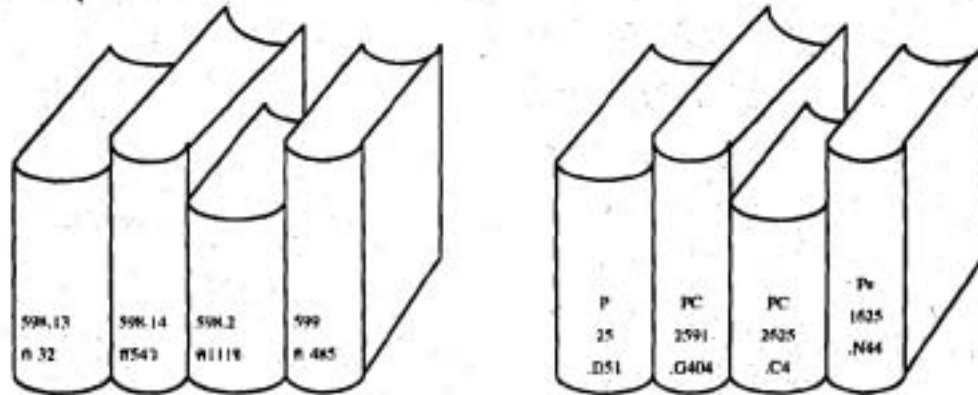
ผู้ที่เคยเข้าใช้ห้องสมุดมาแล้วคงสังเกตเห็นว่าห้องสมุดจัดเรียงหนังสือจากซ้ายไปขวาและจากบนมาล่าง เป็นตู้ ๆ หรือเป็นล๊อค ๆ ไป การจัดเรียงหนังสือขึ้นชั้นในห้องสมุดเป็นไปอย่างมีหลักการ กล่าวได้ว่า การจัดเรียงหนังสือบนชั้นในห้องสมุด คือ การเรียงหนังสือขึ้นชั้นโดยพิจารณาจากเลขเรียกหนังสือจากซ้ายไปขวาและจากบนมาล่าง เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาหนังสือที่

ต้องการได้โดยง่าย วิธีการจัดเรียงห้องสมุดพิจารณาจัดลำดับจากเลขหมู่หนังสือก่อน ห้องสมุดที่จัดหมู่หนังสือด้วยระบบทศนิยมดิวอี้จะเรียงลำดับจากเลขน้อยไปหาเลขมาก

ห้องสมุดที่จัดหมู่หนังสือด้วยระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันจะพิจารณาเรียงลำดับตามตัวอักษร A-Z ก่อน ต่อเมื่อตัวอักษรซ้ำกันจึงค่อยเรียงลำดับเลขน้อยไปหาเลขมาก

หนังสือที่มีเลขหมู่ซ้ำกัน การจัดลำดับก่อนหลัง พิจารณาจากอักษรผู้แต่ง สำหรับหนังสือที่มีเลขหมู่ซ้ำกัน อักษรผู้แต่งเหมือนกัน พิจารณาจากเลขประกอบอักษรผู้แต่งจากเลขน้อยไปหาเลขมาก หนังสือที่เลขหมู่ซ้ำกัน เลขผู้แต่งเหมือนกัน พิจารณาจากอักษรชื่อเรื่อง

หากผู้ใช้ห้องสมุดเข้าใจหลักเกณฑ์ดังนี้แล้วก็จะสามารถค้นหาหนังสือที่จัดวางอยู่บนชั้นในห้องสมุดได้โดยง่าย

ตัวอย่างการเรียงหนังสือบนชั้น

กิจกรรมการเรียนรู้ 8
 ตรวจสอบหนังสือที่เรียงอยู่บนชั้นทีละชั้นตามลำดับ จากซ้ายไปขวา จากบนมาล่าง พิจารณาเลขเรียกหนังสือกับตำแหน่งของหนังสือทีละเล่ม ๆ ในหลาย ๆ หมวด

สรุป

1. ห้องสมุดจัดเก็บหนังสือโดยพิจารณาเนื้อหาสาระของหนังสือเป็นสำคัญหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเดียวกันจะรวมอยู่ในที่เดียวกัน
2. ห้องสมุดกำหนดสัญลักษณ์แสดงเนื้อหาของหนังสือตามระบบการจัดหมู่หนังสือที่เลือกใช้
3. ระบบการจัดหมู่หนังสือมีอยู่หลายระบบ ที่นิยมแพร่หลายได้แก่ ระบบทศนิยมดิวอี้ และระบบรัฐสภาอเมริกัน
4. เลขเรียกหนังสือ คือสัญลักษณ์ของหนังสือแต่ละเล่ม ประกอบด้วยเลขหมู่หนังสือเลขผู้แต่งและอักษรชื่อเรื่อง เป็นสำคัญ

5. หนังสือทุกเล่มในห้องสมุดจะเรียงอยู่บนชั้นตามลำดับของเลขเรียกหนังสือ

การประเมินผลท้ายบท

1. เติมคำหรือข้อความลงในช่องว่าง

การจัดหมู่หนังสือในปัจจุบันพิจารณาจาก (1) ของหนังสือเป็นเกณฑ์ เมลวิลล์ ดิวอี้ บรรณาธิการชาว (2) เป็นผู้คิดการจัดหมู่หนังสือระบบ (3) ขึ้น ระบบนี้เรียกย่อ ๆ ว่า ระบบ (4) หรือระบบ (5) หรือระบบ (6) ดิวอี้แบ่งสรรพวิทยาคารต่าง ๆ ในโลกออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ (7) หมวดโดยใช่ (8) เป็นสัญลักษณ์ การจัดหมู่หนังสือระบบนี้นิยมใช้กันมากในห้องสมุดขนาด (9) หรือ (10)

ระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน มีชื่อเรียกย่อว่าระบบ (11) หรือระบบ (12) แบ่งหนังสือออกเป็น (13) หมวดใหญ่มีสัญลักษณ์เป็น (14) ประกอบด้วย (15) และ (16) นิยมใช้ในห้องสมุดขนาด (17)

การเรียงหนังสือบนชั้นในห้องสมุดจะเรียงตาม (18) ที่ปรากฏอยู่ที่สันของหนังสือโดยเรียงจากเลข (19) ไปหา (20) หรือเรียงตามลำดับ (21) หนังสือที่มีเลขหมู่ซ้ำกันจะพิจารณาจากลำดับ (22) ผู้แต่ง ถ้าเลขผู้แต่งซ้ำกัน พิจารณาจาก (23)

2. จัดคู่ข้อความในคอลัมน์ซ้าย ขวาให้สัมพันธ์กัน

1) I O W X Y	ก. หนังสือที่ห้องสมุดไม่นิยมให้เลขหมู่
2) นวนิยาย	ข. ระบบทศนิยมดิวอี้
3) SC	ค. เลขหมู่หนังสือและอักษรผู้แต่ง
4) แบ่งวิทยาคารออกเป็น 10 หมวด	ง. สัญลักษณ์ระบบดิวอี้
5) สัญลักษณ์เป็นแบบผสม	จ. ไม่ใช้อักษรตัวที่สอง
6) เลขเรียกหนังสือ	ฉ. ยังไม่ได้ใช้เป็นสัญลักษณ์ของหมวดหมู่วิชาใด
7) เลขหมู่หนังสือ	ช. รามเรื่องสั้น
8) เลขอารบิก	ฅ. ระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน
9) หมวด E-F, Z	ฉ. สัญลักษณ์แทนเนื้อหาของหนังสือ

3. เติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ได้ความสมบูรณ์

สัญลักษณ์ของหนังสือเล่มหนึ่งเป็นดังนี้

370.75
พ 32 พ

- 3.1 หนังสือเล่มนั้นจัดหมู่ด้วยระบบ.....
 3.2 ส่วนที่เป็นเลขหมู่หนังสือคือ.....
 3.3 พ 32 คือ.....
 3.4 อักษร พ ตัวสุดท้ายคือ

สัญลักษณ์ของหนังสืออีกเล่มหนึ่ง คือ

FIC ก 59 น

- 3.5 หนังสือเล่มนี้เป็น.....

4. ต่อไปนี้เป็นเลขเรียกหนังสือของหนังสือ 10 เล่ม จงเรียงลำดับสัญลักษณ์เหล่านี้ตามหลักการเรียงหนังสือบนชั้น

4.1

ก	ข	ค	ง	จ
QA 37 .A45 P	HB 139 .K41	B 505 .03S	CJ 89 .H59I	BL 60 .054S
ฉ	ช	ฉ	ญ	ฎ
HA 29 .G29E	BX 941 .K615H	QD 101 .K6Q	HB 75 .K85E	QA 5 .N44U

4.2

ก	ข	ค	ง	จ
500 ท357	370.2 ก25ก	020.4 ส87บ	895.913 จ47ส	915.93 ค217ท
ฉ	ช	ฉ	ญ	ฎ
813 อ117ส	685.083 ร569บ	535 ค312ส	895.913 ค311ส	294.3 ป48ว